

HOOFSTUK 2

‘N NOODSAAKLIKE PARADIGMASKUIF – AGTERGROND EN VERDERE ONTWIKKELING

2.1 Inleiding

In hierdie hoofstuk word verskeie verbande gelê. Daar word gefokus op die wetenskaplik-filosofiese begronding. Twee diskoerse sal aandag geniet. Die eerste is die sosiale konstruksiediskoers wat as my gekose epistemologie bespreek word. Daarna volg die narratiewe as diskoers. Die bogenoemde diskoerse sluit by mekaar aan en is nou vervleg met mekaar omdat betekenis en verstaan in taal geskep word. Elkeen van die diskoerse is dus opsigself ‘n taalkonstruksie. “Ons leef in taal wat vir ons betekenis bring” (Dill 1996:89). Deur bogenoemde diskoerse bevestig ek dat betekenis en verstaan in en deur taal tot stand kom. Die hoofstuk begin met die in-perspektief-stel van twee begrippe naamlik modern en postmodern. Dit word gevolg deur die wetenskap-filosofiese begronding van die navorsingstudie waar ek die sosialekonstruksiediskoers as epistemologie aan die orde wil stel. Die narratiewe diskoers word dan op die tafel geplaas.

2.2 ‘n Nuwe era het aangebreek

Smit (1997:11) huldig die mening dat Suid-Afrika glad nie as ‘n postmoderne samelewing getipeer kan word nie, omdat die groot oorgange na modernisme op makro sosiale vlak eers in die laaste dekade van die twintigste eeu gemaak is. Cahoon (1995:3-4) maak ‘n belangrike onderskeid in die verband waarmee rekening gehou moet word as daar oor groot verskuiwings in ‘n samelewing gepraat word:

- verskuiwings in die **gemeenskap self**. Dit het te doen met veranderinge op tegnologiese gebied of ook met die manier waarop ‘n gemeenskap georganiseer word deur middel van die politieke stelsel, sekere waardes en norme, ekonomiese stelsel, ens.

- Verskuiwings in die **kultuur** van die gemeenskap. Hier gaan dit om die veranderings in die wyse waarop mense in verskillende gemeenskape hul werklikheid interpreteer. Dit kan waargeneem word in hul woorde, taalgebruik en belewenis van die werklikheid.
- Verskuiwings in die **diskoers** van die gemeenskap. Dit handel hoofsaaklik oor veranderinge in die dominante beskouings wat lede van 'n gemeenskap of intellektuele oor die gemeenskap het.

In Suid-Afrika is dit belangrik om ook bogenoemde in ag te neem omdat 'n groot gedeelte van die samelewing nog in pre-moderne gemeenskappe lewe. Belangrike politieke oorgange na 'n modernistiese bestel het eers die afgelope dekade plaasgevind. Lötter (1995:56) sê: “South Africa’s transition to democracy, or alternatively, its modernizing drive to implement symmetric reciprocity, has led South Africans to experience a growing incredulity towards metanarratives,”. Hierdie meta-narratiewe het dit vir 'n groot deel van die gemeenskap moontlik gemaak om aan die een kant vas te klem aan die verlede wat meer modernisties/pre-modernisties is, maar aan die anderkant vooruitgrypend na 'n meer postmoderne samelewing (die groep is op die oomblik 'n klein minderheid maar hulle denkwyses het 'n groot invloed in die nuwe Suid-Afrika).

'n Tipiese kenmerk van die postmoderne werklikheid en samelewing is die “global village” (Rossouw 1995:14). Hiervolgens het ons wêreld baie klein geword en kan daar deur middel van satelliete, internet, selfone en vliegtuie alles/almal moontlik denkbaar bereik word. Ons land is nie hiervan uitgesluit nie en daarom is talle invloede van buite ook direk op ons gerig.

Dit is teen hierdie agtergrond dat Müller, van Deventer & Human (2001:1) sê:

“As narrative therapists, pastors, and researchers, we position ourselves within the social constructionist (some would say: post-modern) paradigm, which has implications not only for the way in which we think about truth, but also for the way in which we try to be truthful in doing research.”

2.3 Die begrippe modern en postmodern

Daar word oor die algemeen aanvaar dat die mens van vandag wegbeweeg het, of besig is om weg te beweeg van 'n "moderne" lewensfilosofie na 'n "postmoderne" (Veith 1994:27). Die historiese afgrensing van die denke is gewoonlik nie so 'n eenvoudige saak nie. Pieterse (1993:13,14) sien die werking van die begrip postmoderne saam met die begrippe pre-moderne en moderne. Met pre-moderne bedoel hy die tradisionele samelewing en mens vóór die Verligting. Die moderne tydvak volg op die Verligting en strek tot in ons tyd. Modern verwys na die geesteshouding waarin die rede in staat is om wetenskaplike onfeilbaarheid en absolute waarheid te bekom. Balswick en Balswick (1990:279) beskryf modernisme soos volg: "a collection of mechanisms of indescribable complexity - technics, propaganda, state, administrative planning, ideology, urbanization, social technology." 'n Postmodernis (in die absolute sin) is iemand wat niks anders as géén fondament en géén sekerheid voel nie. Meer in die algemeen kom die postmodernisme tot uiting in 'n lewensinstelling wat kan varieer van speelsheid aan die een kant tot onverskilligheid en die verheerliking van die uitleef van die instinkte aan die ander kant. Daar is ook 'n groeiende onverdraagsaamheid teenoor mense wat vanuit geïnstitutionaliseerde godsdienste en lewensbeskouinge die illusie voorhou dat jy vanuit 'n enkele abstrakte en ideële punt 'n greep op die konkrete lewe kan verkry. "Konsepte soos differensiasie, pluralisme en skeptisisme is eie aan die nuwe paradigma" (Müller 1996:55).

Ons kan die term postmodern sien as 'n sambreelterm waarin poststrukuralisme, dekonstruksie, die nuwe hermeneutiek, konstruktivisme en die sosialekonstruksieteorie ingebed is (Freedman & Combs 1996:14). Die gemeenskaplike noemer van die verskeidenheid binne die beweging is die wegbeweeg van die modernisme se paradigmas, én die bevraagtekening van alles wat tot dusver as waarheid aanvaar en met sekerheid bekleed is (Kotzé 1992:28). Vir die doeleindes van hierdie studie hou ek by die volgende beskrywing waar postmoderniteit verwys na 'n postmoderne era, beskryf postmodernisme die kulturele uitdrukking van die postmoderne era, terwyl postmoderne

denke weer slaan op nadenke of diskoerse oor die postmoderne tyd, of oor kultuur as geheel (Kotzé 1994:20).

Met die aanbreek van die twintigste eeu het Albert Einstein 'n totaal ander idee van die wêreld met sy relativiteits- en kwantumteorieë gehad. Dit het daartoe bygedra dat die klem oorheersend begin val het op geheelheid, patrone en konneksies. Die klem het na twee nuwe ontwikkelings verskuif naamlik “Algemene Sisteemteorie” en “Tweede Orde Kubermetika” (Matthyssen 1995:2).

Ludwig von Bertalanffy het van die “Algemene Sisteemteorie” begin praat (De Jongh van Arkel 1991:66). Dié teorie (AST) dui aan dat sisteme bestaan uit sub-sisteme en supra-sisteme wat van mekaar geskei word deur middel van onsigbare grense. Daar word op oop-sisteme gefokus en alle gedrag vind binne spesifieke beperkinge plaas, naamlik homeostase. Die klem val op positiewe en negatiewe terugvoer, wat kan dui op die interaksie van die verskillende sisteme.

Die terapeut of navorser staan buite die sisteem wat beskryf word en het alle mag. Dit blyk egter dat dit onmoontlik is om objektief te staan ten opsigte van die interaksie tussen sisteme. Sy beskrywing van dit wat waargeneem word, word beïnvloed deur sy eie idees en epistemologie wat hom dan eintlik deel maak van die sisteem. (Matthyssen 1994:2 en Fourie 1991:6) beweer dat:

“Waar daar 'n duidelike konneksie tussen die waarnemer (in hierdie geval die terapeut of die navorser) en die waargenome sisteem (in hierdie geval die sisteem waarbinne die egskeiding en stories van hoop voorkom) is, kan daarna verwys word as 'n hoë orde van observasie of tweede orde kubermetika.”

Verskeie ontwikkelings het die afgelope tyd op die terrein van die Gesinsterapie plaasgevind. In die jare tagtig het die Gesinsterapiebeweging 'n filosofiese middelleefyd-krisis ondergaan. “Die ou moderne benadering moes ewe skielik plek maak vir die

postmoderne en die kubernetiese vir die narratiewe” (Larner 1995:191, vergelyk Müller 2000:1).

Daar het ‘n paradigmaskuif in die Gesinsterapie plaasgevind. Muller (2000:1) het dit soos volg beskryf:

“Die postmodernistiese invloed met sy beklemtoning van epistemologie (met verwysing na konsepte soos betekenis, interpretasie en intersubjektiviteit van kennis) kon net nie meer genoegsaam geakkommodeer word binne die klassieke of hoofstroom-gesinsterapie. Die oorheersende metafoor waarmee gesinne beskryf word, naamlik sisteme, het nou plek gemaak vir ‘n ander siening waarvolgens gesinne beskryf word as interpreterende gemeenskappe of “storying cultures”.

2.3.1 Eerste-orde-kubernetika

Vir dekades lank was die sisteemdenke die teoretiese basis vir gesinsterapie. George Bateson se kubernetiese paradigma het hierdie nuwe paradigmaskuif ingelei. Die fokus was om die terapeut se denke te lei en seker te maak dat die terapie op koers is. Freedman & Combs (1996:3) sê die volgende daaromtrent:

“... we tended to think of the help we offered as being help in controlling things so that a specific goal was reached.”

Die fokus in hierdie paradigma het op terapie aan die anderkant geval wat op sy beurt weer op gesinne fokus. Gesinne wat in herhalende onvervulde gedrag of in ongebalanseerde hiërargiese strukture vasgeval het, was nou die fokuspunt van terapie. Die terapeut se hoof funksie was dus om hierdie patrone te verbreek en hulle dan te begelei na gesonder stabiliteit. Volgens die eerste orde kubernetiese paradigma word gesinne as masjiene gesien. Die terapeute het alles objektief waargeneem en gekyk hoe die gesinne deur objektiewe assessering en bepaalde vaardighede reggemaak kon word. Freedman & Combs stel dit soos volg (1996:3):

“We believed that what often kept people from reaching their goals was that they were sucked in recurring patterns of behaviour in which they try harder and harder to apply the same effective ‘solution’ again and again.”

Bogenoemde persone vergelyk hierdie werkwyse met ‘n motorwerktuigkundige wat stukkende motorejns moet regmaak. Dit gaan dus primêr daaroor dat die terapeut ‘n probleem(e) in die familiesisteem sou identifiseer en dan met ‘n klinkklare, vooropgestelde strategie te werk sou gaan om die probleem(e) te hanteer om dit sodoende op te los. Hierdie paradigma was dus primêr vanuit ‘n modernistiese wêreldbeeld gesien en gemotiveer.

2.3.2 Tweede-orde-kubernetika

Verskillende gesinsterapeute soos (Palazzoli, Boscolo, Cecchin en Prata) het die idees van Bateson verder vervolmaak en die klem verskuif van gedrag na betekenis. Deur middel van sirkulêre vrae moes die gesinsmites ontdek word. Freedman & Combs (1996:6) sê:

“Circular questions presupposed that family members were connected in ongoing relationships, that the actions and emotions of one person affected everyone else in recursive ways.”

Hiermee saam het ‘n nuwe epistemologie ontwikkel wat duidelik aantoon dat daar nie iets soos ‘n objektiewe waarnemer of terapeut bestaan nie, maar dat almal en alles deel is van ‘n groot sisteem wat voortdurend oopstaan vir ‘n aantal perturbasies (Parry & Doan 1994:16; Freedman & Combs 1996:5-8). Sodoende het die aksie verskuif na gesinne en die doel daarmee was juis om meer betrokke te wees by hulle. ‘n Klemverskuiwing het dus plaasgevind binne die terapeutiese proses waar die terapeut uitgegaan het van die veronderstelling van “ek weet alles” tot vraagstelling wat die gesinslede op mekaar aangewese maak en by mekaar betrek. Freedman & Combs (1996:8) stel dit soos volg:

“At its best, letting go of our role as pilots steering toward a specific goal encouraged humility and moment-by-moment collaboration about whether therapy was moving in a satisfactory direction.”

Een van die baanbrekers, Erikson (1980:223) het ook begin beklemtoon dat die terapeut se waardes nie op die kliënt afgedwing moet word nie: “what is needed, is the development of a therapeutic situation permitting the patient to use his own thinking, his own understanding, his own emotions in the way that best fits him in his scheme of life”. Hierdeur het hy ‘n besondere verhouding tussen die kliënt en die terapeut tot stand laat kom. Hy was dan ook een van die eerste terapeute wat in sy terapie van stories/narratiewe gebruik maak het. Dit is deur sy toedoen dat die voortdurende herskryf van ‘n mens se lewens storie, ‘n werklikheid is “... the story of our relationship with the re-authoring metaphor is one of constancy” (Freedman & Combs 1996:11). Erikson se bydra word deur Freedman & Combs (1996:10) soos volg weergegee: “... the things that stand out for us are his delight in and respect for people, his belief that we can constantly re-author our lives, his belief in multiple possible realities, and his emphasis on the constitutive power of language”.

2.3.3 Derde-orde-kubernetika

In die volgende paradigmaskuif word die individuele en gesinswaardes geplaas binne ‘n wyer sosiale konteks. Taal speel ook hier ‘n groter rol en kan gesien word as die materiaal of boustene waarmee die gesin hul ervarings konstrueer. Die klem verskuif dus nou na betekenis as die kern tot gesinsdinamika. Hierdie betekenis word ook wyer gesien as die persoonlik/individuele en word gevorm deur die werklikhede van die kultuur waarbinne ons lewe en werk. Die sosiaal-konstruksionistiese benadering kom hier na vore. Die klem word geplaas op die wêreld, in sowel struktuur as handeling, asook in die gedeelde sisteme van betekenis of diskoerse wat ter sprake is. Paré (1995;13) toon aan dat vroeë nou meer te doen het met “the world of experience, the world we can know”. Die

belangrike klemverskuiwing word bevestig met die feit dat kennis nou tussen mense gekonstrueer word en nie meer êrens in 'n persoon of individu weggesteek lê nie.

Die narratiewe word dus nou al hoe meer belangrik binne die postmoderne gesinsterapie. Dit gee uitdrukking aan een van die sentrale konsepte van die postmodernisme naamlik dat die klem op die betekenis van die geheel geplaas word. In plaas daarvan om die sosiaal-konstruksionisme as die einde van die sistemiese benadering te sien, moet ons dit eerder beskou as belangrike vetrekpunte, verbindings en voortgange. Dallos & Urry (1999:161-186) stel dit duidelik dat die ontwikkeling van sistemiese idees in terme van 'n tweedimensionele raamwerk beskou kan word:

- Die drie kubernetikas – Sistematiese idees en sistemiese praktyk toon drie fases van ontwikkeling, 'n eerste, 'n tweede en 'n derde fase. Daar is belangrike konsepsuele skuiwe oor hierdie drie fases heen maar ook belangrike verbindingspunte.
- Verbindingstemas (“Connecting themes”) – 'n stel kategorieë of temas wat ons help om ooreenkomste en kontraste tussen hierdie drie fases waar te neem en ons te help dink aan maniere waarop ons idees en tegnieke van al drie fases kan integreer. Hulle identifiseer die volgende temas as sleuteltemas:

Teoretiese veronderstellinge

Teoretiese skakels en verbindings

Sieninge van probleme en patologie

Die rol van die terapeut

Sieninge van individue en individuele ervarings

Idees oor die aard van verhoudings in gesinne

Ontwikkeling en verandering: natuurlike en terapeutiese verandering

Morele en politieke implikasies

Al drie hierdie fases van die kubernetika kan miskien op een of ander manier saamgeweef word in 'n eenheid of 'n sintese kan gemaak word vanuit 'n sosiaal-konstruksionistiese

benadering met die klem op die wyse waarop kennis georganiseer word en hoe kennis en mag oor-en-weer met mekaar skakel.

Volgens Gouws (2002:117) dui Dallos & Urry (1999:183) die kernverskille tussen die drie fases soos volg aan:

- Eerste Orde Kuberntiek – die klem val op oop patrone en prosesse in gesinne (soos waargeneem van buite) en pogings om simptome van 'n funksie van hierdie gesinsdinamiek te verklaar. Terapie word voortgesit deur pogings om die patrone te wysig wat die probleme in stand hou.
- Tweede Orde Kuberntiek – die klem val op realiteit as uniek-gekonstrueer deur gesinslede, 'n klem op die terapeut-gesin proses en 'n siening van terapie waar dit 'n kollaboratiewe ko-konstruksie van betekenis insluit.
- Derde Orde Kuberntiek – individuele en gesinswaardes word gesien as geskep deur 'n wyer sosiale konteks. Taal word gesien asof dit die materiaal of boustene bevat waaruit gesinne hul ervaring konstrueer.

2.4 Prosesse van oorgang

Volgens Anderson (1990:6) is die Westerse Wêreld tans in die midde van 'n oorgang van een manier van dink (modernisme) na 'n volgende (postmodernisme).

Hy noem drie prosesse wat aan hierdie oorgang vorm gee:

- Die ineenstorting van 'n enkele geloofsisteem. Daar is vandag geen universele konsensus oor wat waarheid is nie. Ons situasie is eerder vergelykbaar met 'n mark waar al die verskillende geloofsteme uitgestal word met die oog op openbare verbruik.
- Die geboorte van 'n wêreldkultuur. Elke geloof raak bewus van ander gelowe. Met elke geloof gaan daar natuurlik ook 'n hele moreel-etiese kode gepaard. Die gevolg

is dat dit al moeiliker vir enigiemand word om die eie geloofsisteem as die absolute waarheid te aanvaar.

- 'n Nuwe polarisasie ontwikkel. Konflikte oor die aard van gemeenskaplike waarhede en waardes ontwikkel. Daar ontstaan “cultural wars” - gevegte oor kritiese sake soos opvoeding en morele ontwikkeling.

Volgens Müller (1996:56) is al drie hierdie verskynsels aanwesig in die huidige Suid-Afrikaanse samelewing. Ons beleef dit selfs meer intens as in die res van die Westerse wêreld - dit is asof die strome van die postmodernisme opgedam het en met die geboorte van die Nuwe Suid-Afrika is die sluise meteens op ons oopgetrek. Tans is dit asof ons in Suid-Afrika deur die “rapids” beweeg. Die postmodernisme plaas ongekende druk op alle sisteme, maar in besonder op die gesinsisteem. Die verbrokkelende huwelike asook die hoë egskeidingsyfer is tipiese tekens van die “rapids” wat soveel skade aanrig.

Dill (1996:101) omskryf die verandering van modern na postmodern as volg:

“wat na vore gekom het, was 'n totale nuwe paradigma met 'n totaal nuwe epistemologie, breedweg getipeer as *postmodernisme*. Kritiese realisme, 'n nuwe kritiese hermeneutiek; 'n nuwe, beperkte taak vir wetenskapsfilosofie; epistemologiese klem op holisme en pluralisme; ontdekking van taal se kommunikatiewe waarde; en die besef dat die mens wesenlik 'n narratiewe wese is wat in en vanuit bepaalde diskoerse lewe – dit is alles deel van hierdie nuwe era van postmoderniteit.”

'n Nuwe kultuur het ontwikkel en dit kan volgens Rossouw (1993:15) met die volgende woorde omskryf word:

“culture is the interpretative and coping mechanism of a given society. The term refers to the ways of thinking and the practices within a community.”

Kultuur is dan 'n meganisme waardeur mense in 'n bepaalde samelewing hulself en hul werklikheid verstaan en hanteer. Die kultuur dra 'n verwagting oor hoe die lewe binne 'n bepaalde samelewing behoort te wees. Dit reël ook die verhoudings tussen mense en die wêreld. Teologie funksioneer ook in hierdie kulturele wêreld. Dit besin oor en formuleer die betekenis van God se openbaring vir en in 'n bepaalde kultuur. Indien daar dus veranderinge in die kultuur plaasvind, het dit beslis 'n uitwerking op die teologie. Moltmann (1974:7) beweer:

“We may want to make Christian theology reveal that it is Christian, but this cannot be done in abstract and timeless terms, or for the mere desire of self-assertion. It has a definable and circumscribed place amongst modern problems.”

Teologie kan dus nooit tydloos wees nie, want dan loop dit die risiko om irrelevant te wees. Volgens Rossouw (1995:76) “moet ons onthou dat teologieë wat as onaantasbaar in hulle tydlose geldigheid voorgehou word, ook hulle beslag gekry het binne 'n bepaalde tydvak en kultuur met sy spesifieke vraagstukke en uitdagings wat op daardie tydstip relevant was.” (My vertaling)

Du Toit (2000:11) bevestig hierdie siening en sê dat “'n nuwe self - en wêreld verstaan al meer besig is om vorm aan te neem. Teologiese refleksie daarvoor is nodig sodat die teologie van die tyd relevant kan wees, vir die tyd”.

Pluraliteit is een van die kernbegrippe binne die nuwe bestel waarbinne ons lewe. Die pluraliteit van die samelewing het daarom 'n direkte invloed op die wyse waarop waarheid binne ons postmoderne kultuur gesien word. Brueggemann (1993:6) noem vier aspekte waarvolgens waarheid en kennis in 'n postmoderne samelewing anders begin lyk as in 'n modernistiese samelewing:

- Mondelinge tekste kry groter prominensie waar die geskrewe tekste gewoonlik as die waarheid gereken was.

- Erkenning word verleen aan die besondere en spesifieke waar uitsprake met universele aanspraak op die waarheid al meer op die agtergrond geskuif word.
- Plaaslike insigte en kennis word meer voorop geplaas en daar word weg beweeg van die algemene waarheidsgehalte. Die belang van tydgebonde uitsprake word erken. Sodoende word tydlose uitsprake op die agtergrond geskuif.

Volgens Brueggemann (1993:8-9) kan 'n nuwe intellektuele situasie soos volg omskryf word:

- Kennis word gesien as inherent kontekstueel.
- Kontekste is plaaslik. Dit wil sê hoe meer veralgemening plaasvind, hoe minder kan die konteks in ag geneem word.
- Die pluralistiese aard van kennis word voorop gestel, want daar is 'n magdom stemme wat gehoor word en elke stem het 'n sekere waarheidsgehalte vir diegene wat hulself aan 'n sekere diskoers verbind.

2.5 Kenmerke van postmoderniteit in teenstelling met modernisme

Bosman (2001:14) onderskei ses kenmerke van postmoderniteit in teenstelling met die beskouings van modernisme.

2.5.1 Meta-narratiewe word gediskrediteer

Talle navorsers is van mening dat die meta-narratiewe binne die modernisme gebruik is om in 'n bepaalde kultuur te funksioneer om sodoende sy eie uitgangspunte en prakryk te verklaar en te begrond. Dit dien dan as saambindende stories en ordeningsbeginsels wat op die agtergrond bly funksioneer om sodoende die werklikheid te legitimeer. Orde en redelikheid dien as kernwaardes binne die modernisme. Dit moet help om die orde te skep en in stand te hou. Meta-narratiewe tree op as "sedebewakers" wat alle teenstrydighede en diskripsies binne die samelewing en werklikheid diskrediteer as sleg

en verkeerd. Negatiewe narratiewe word dan wêreldbeskouings wat opgesluit lê in sosialisme, kommunisme, kapitalisme, marxisme ens. (Goodliff 1998:46 en Klages (1997:112).

Hierteenoor word die postmoderne juis gekenmerk deur 'n "diepgaande wantroue in alle tradisioneel-ordende prinsipes soos godsdiens, politiek, wetenskap en kuns, en 'n radikale ontologiese en epistemologiese twyfel" (Scheepers 1998:22). Vanuit die postmoderne word daar kritiek gelewer op die meta-narratiewe maar daar word tog ook daarvan gebruik gemaak. Die meta-narratiewe sisteme maak van in- en uitsluiting gebruik. Alles wat nie voldoen aan die meta-narratiewe nie, word dan as minderwaardige kennis en problematiese sienings verwerp en uitgesluit.

Voorkeur daarenteen word in die postmoderne verleen aan mini-narratiewe. Hulle funksioneer langs mekaar sonder oorheersing van mekaar. Klages (1997:114) sê:

"Postmodernism, in rejecting grand narratives, favours 'mini-narratives', stories that explain small practices, local events, rather than large-scale universal or global concepts. Postmodern 'mini-narratives' are always situational, provisional, contingent and temporary, making no claim to universality, truth, reason, or stability."

In die teologie funksioneer sowel die meta-narratief as die mini-narratief. Die meganarratief speel 'n deurslaggewende rol in die Bybel. Dit word oorvertel en onthou om sodoende 'n primêre identiteitsgewer in die Chirstelike en teologiese tradisie te wees. Terselfdertyd speel mini-narratiewe ook 'n deurslaggewende rol. Die Bybelse verhale in die hede is juis kontingente mini-narratiewe wat die kontekstuele verhale oor God en mens vertel. Dit word gedoen sonder die aanspraak om universeel geldig te wees.

2.5.2 Pluraliteit word teenoor essensiële gestel

Die aanvaarding en erkenning van die pluraliteit van die samelewing word ook verwelkom. Scheepers (1998:25) stel dit soos volg:

“‘n Postmodernis se houding, (....), is om nie te probeer om die wanorde en chaos van die lewe te orden nie, hy aanvaar dit eenvoudig”.

Verskeie uiteenlopende standpunte, teorieë en beskrywings word deur die samelewing aanvaar. Omdat dit aanvaar word, word daar ook ruimte geskep dat dit langs mekaar kan bestaan. Privaat sienswyses en wêrelde vorm ook deel van die pluraliteit. Binne ‘n postmoderne samelewing word alle beskouinge en werklikhede as privaat en ewe belangrik beskou. Goodliff (1998:55) sê:

“The sideshow culture gives equal weight to the frivolous, the banal, and the grandiose, on the assumption that they all have something important to tell us about the real, pluralist, cosmopolitan environment we now live in. (....) The sheer differences expressed in postmodern culture are celebrated rather than questioned, as society collapses into a kind of tribalism where we live in cities of increasingly isolated social groups or tribes”

Die wyse waarop daar na die waarheid binne ‘n postmoderne kultuur gekyk word, word ook direk deur die pluraliteit van die samelewing beïnvloed. Volgens Toulmin (1990:52) is daar vier aspekte waarin waarheid en kennis in ‘n postmoderne samelewing anders begin lyk as ‘n moderne siening van wat ons as die waarheid laat geld:

- “‘n Skuif weg daarvan dat net geskrewe tekste as die waarheid gereken word na ‘n samelewing waarin mondelinge tekste ook ‘n plek het.
- ‘n Skuif weg daarvan dat slegs uitsprake met ‘n universele aanspraak waarheidsgehalte het, na herkennig van die besondere en spesifieke.
- ‘n Skuif weg van die algemene na plaaslike insigte en kennis.

- Die belang en waarheidsgehalte van tydgebonde uitsprake word erken, nie slegs tydlose uitsprake nie.”

Hieruit tipeer Brueggemann (1993:8,9) die nuwe intellektuele situasie soos volg:

- “Ons kennis word gesien as inherent kontekstueel. Teenoor Descartes wat geglo het dat die konteks nie ‘n invloed op die subjek het nie, is die insig in die postmoderne tyd “ That the knower helps to constitute what is known, that the socio-economic - political reality of the knower is decisive for knowledge.
- Konteks is plaaslik. Hoe meer ‘n mens veralgemeen, hoe minder kan jy konteks in ag neem. As ons begin insien hoe plaaslike kennis in werklikheid is, word ons minder ambisieus om algemene waarhede te probeer kwytraak. Wat dikwels as algemeen waar geld, is maar net die plaaslike waarheid van diegene wat ‘n dominante posisie in die samelewing inneem en daarom met ‘n harder stem kan praat.
- Kennis is daarom inherent pluralisties, daar is ‘n magdom stemme wat gehoor word. Elke stem het waarheidsgehalte vir diegene wat hulself aan ‘n bepaalde diskoers bind.”

Teologie, prediking en pastorale sorg is daarom kontekstueel, plaaslik en pluralisties. Brueggemann (1993:9) sê:

“We voice a claim that reigns true in our context, that applies authoritatively to our lived life. But it is a claim that is made in a pluralism where it has no formal privilege.”

2.5.3 Die objektief denkende subjek het nie meer bestaansreg nie

Volgens Brueggemann (1993:4) het die moderne ontstaan in die tydperk toe die sekerhede en orde van die Middeleeue tot ‘n einde gekom het. Daar is toe na nuwe

ordeningsbeginsels en saambindende stories gesoek vir die werklikheid. Descartes en ander filosowe het die klem laat val op die outonomie van die denkende subjek.

Postmodernisties kyk ons egter met heel ander oë daarna. Sosiale konstruksie tree nou na vore. Daarvolgens is wetenskaplike kennis eerder die produk van samewerking tussen verskillende persone wat saam 'n taal werklikheid konstrueer. Die paradigma waarbinne wetenskap beoefen word, verleen die waarheidsgehalte daaraan. Die wetenskaplike kennis is ook nie konteksloos of tydloos nie. Dit word gewoonlik deur mense geproduseer wat in 'n bepaalde tyd en binne 'n bepaalde model werk.

Die subjek is 'n produk van die diskoers(e) waarvan hy/sy deel is. Die vorm van die diskoers word egter deur die subjek bepaal. Sodoende is die subjek nie outonoom ten opsigte van die werklikheid nie.

Die mens is volgens talle navorsers veel meer as 'n rasionele wese. Verskillende fasette van die mens, soos emosies, wil ens., het dikwels net so 'n groot invloed op die mens se besluite en gedrag. Rossouw (1995:83) stel dit soos volg:

“Part of postmodern culture is a growing consensus that human behaviour is not exclusively motivated by independent rational thinking. The role that socialization, culture, ideology, beliefs, power, emotions, dispositions etc. play in the behaviour of people, is acknowledged and accounted for in different practices.”

As daar gesê kan word dat die tydperk van modernisme hoofsaaklik gekenmerk word deur 'n reduksie van die mens as denkende subjek, vind in die postmoderne kultuur 'n reduksie van die mens as outonome denkende subjek plaas. Wie die mens is, wat hy/sy weet en hoe hy/sy hulle wêreld hanteer, word deur veel meer bepaal as deur die menslike rede.

2.5.4 'n Breër rasionaliteit teenoor die eng rasionalisme van die modernisme

Die modernisme laat min plek vir enigiets wat nie rasioneel verklaar en bewys kan word nie. 'n Deel van die postmoderne lewenswyse is juis om vergete en verborge idees weer na vore te bring terwyl die modernisme juis skepties staan teenoor bygeloof en die bonatuurlike. Postmodernisme mag nie misverstaan word asof dit irrasioneel is nie, maar dit gee wel meer ruimte vir 'n breër rasionaliteit. Alles kan dus nie rasioneel verklaar word nie.

2.5.5 Retoriek teenoor semantiek

Tydens die moderne era is taal gesien as iets transparant. Die taalteken verwys na 'n bekende objek en het benewens dit geen ander funksies nie. In die postmoderne samelewing word taal merendeels gesien as 'n netwerk van tekens. Betekenis word geïdentifiseer in die verwantskap tussen woorde en hoe woorde hulleself van mekaar afbaken. Deur taal word vorm gegee aan die werklikheid. Die wyse waarop dit plaasvind, is deur retoriek waar taal aangewend word om 'n bepaalde effek op die diskoers te hê. Hierdeur word aangedui dat daar in die samelewing ander kragte aan die werk is waardeur daar aan die werklikheid vorm gegee word. Brueggemann (1986:11) beweer dat:

“In 'n postmoderne wêreld dit retoriek is wat wêreld genereer. Retoriek beskryf nie noodwendig die werklikheid nie, maar bring dit tot stand.” (My vertaling)

2.5.6 Gemarginaliseerde stemme moet gehoor word

“Die stem van die ekspert is nie die enigste stem wat belangrik is om gehoor te word en alle kennis in pag het nie. Daar is soms ontnugtering met die uitkomst van goed bedoelde projekte wat deur eksperts beplan en geloods is” (Van Niekerk 1996:76-78). Die postmoderne denkers en navorsers wys gereeld uit hoe verskillende diskoerse deur die ekspert en persone met mag, gedomineer word. Dit gebeur gewoonlik ten koste van die

kennis en insig van mense wat nie 'n stem in die diskoerse het nie. Eksperts en die dominante diskoerse van die samelewing moet nie alleen gehoor word nie. Daar moet veral geluister word na diegene wat direk geraak word deur die besluite en invloedryke menings van die eksperte.

Persone wat deur modernisme gemarginaliseer is deur middel van die dominante diskoerse en eksperts se stemme moet nou weer gehoor word. Hulle moet 'n plek en stem kry in die diskoers. Die kinders, die stil, goeie man/vrou, die ouer wat nie toesig en beheer oor die kinders verkry het nie, kan almal as gemarginaliseerde stemme beskou word. Die spesifieke aandag moet aan die gemarginaliseerdes gegee word deur na hul stories te luister en dít pas in by die Bybel se Etos waarin God op 'n baie besondere manier besorgd is oor diegene wat uitgeskuif is uit die diskoers.

2.6 Die wetenskaplik-filosofiese begronding

2.6.1 Inleiding

Soos reeds aangedui in 2.2 was en is 'n nuut dink, 'n paradigmaskuif uiters noodsaaklik. Kotzé & Roux (1997:2) stel dit duidelik dat postmodern nie as die teenpool van modern beskou moet word nie. Dit kan wel as 'n korrekatief, 'n aanvulling en 'n verruiming van die moderne gesien word.

2.6.2 Die sosialekonstruksiediskoers

Freedman & Combs (1996) se idees, asook die van ander eksponente van die sosialekonstruksiediskoers word hier verreken. White & Epston (1990), asook White (1998:1) se siening oor narratiewe terapie as mense se uitdrukking van hul lewenservaringe, speel ook 'n bepalende rol in my studie. Dit bied aan die kliënte (medenavorsers) die geleentheid tot deelname om sodoende saam met my 'n nuwe toekomsverhaal te skryf. Deur ons gemeenskaplike ervaringe gee ons saam betekenis aan ons nuwe wêreld. Dit bring hoop en visie en het 'n "suksesvolle" egskeiding tot gevolg.

Die sosialekonstruksiediskoers as postmoderne benadering bevraagteken die positivistiese epistemologie eie aan die modernisme wat sosiale navorsing jare lank oorheers het (Botha 1998:54). Dié diskoers daag nie net die idee van 'n enkelvoudige waarheid uit nie, maar bevraagteken ook die moontlikheid van objektiewe sosiale navorsing (Hoffman 1990:9). Teenoor die modernisme se objektiwiteit, sekerheid en Westerse wit en manlike dominansie, stel (Brueggemann 1993:9-10) 'n postmoderne wetenskapsmetode voor. Hier vind ons 'n drieledige fokus wat:

- ons kennis as inherent kontekstueel sien;
- rekening hou met lokale beïnvloeding en
- die pluralistiese manier in ag neem waarop kennis betekenis kry.

Volgens Botha (1998:68) is die sosialekonstruksiediskoers deel van die postmoderne paradigmaskuif. Verskillende skrywers gebruik verskillende name om dit te omskryf. Die Kotzé's (1997:2) wys daarop dat Gergin (1985) konstruksionisme en sosiale konstruksie uitruilbaar gebruik terwyl ander persone soos Hoffmann (1990) weer die term sosialekonstruksieteorie verkies. Die fokus word egter sterk op die intersubjektiewe invloed van taal en kultuur geplaas (Müller 1996:81). Die fokus is volgens Botha (1998:68) op die kennisontwikkeling as 'n sosiale verskynsel - en dat verstaan net in en deur taal tot stand kom. Kotzé (1994:33) benadruk dat taal 'n sosiale verskynsel is waardeur mense binne verhoudings leef. Ek vind dus aansluiting by Kotzé (1997:2) wat die term sosialekonstruksiediskoers verkies bo die konsep teorie. Sy motiveer haar keuse daarop dat teorie veral slaan op "gestruktureerde" denke wat 'n algemene of getoetste beginsel wil verduidelik, terwyl die konsep sosialekonstruksiediskoers poog om die ruimte te skep vir die onbepaalde, of dit wat nie vasgemaak is nie, en wat vir 'n sosialekonstruksie epistemologie die weg kan baan (Kotzé 1994:31). Epistemologie wentel dus om die nadenke van hoe en wat ons kan ken (Dill 1996:6). As 'n sentrale konsep in postmoderne denke het die term diskoers 'n tweeledige verstaan as:

- 'n openbare proses van gesprekvoering wat betekenis tot stand bring;
- 'n gesistematiseerde en vaste manier van praat en skryf, of wat deur die gebruik van taal sin maak.

Binne die postmoderne diskoers word beide betekenisgebruik (Kotzé & Kotzé 1997:2). Volgens Müller (2000:58) word die sosiale prosesse waarvolgens kennis ontwikkel, nou beklemtoon. Volgens hierdie teorie bestaan die werklikheid nie uit persepsies wat êrens in die sensuweestelsel setel nie, maar uit gedeelde konstruksies. In hierdie proses speel taal 'n sleutelrol. Betekenis word met mekaar gedeel en uiteindelik toegeken deur taal.

Dié insigte dat ons ons werklikhede op 'n sosiaal-konstruksionistiese wyse opbou, het die pad oopgemaak vir die verhalende (narratiewe) benadering (Müller 2000:59).

Dit is belangrik om binne my navorsing sekere vrae te vra wat sal help om aan die narratiewe - en sosiaalkonstruksionistiese perspektief se eise te voldoen. Deur die vrae in gedagte te hou, kan ek as navorser myself gereeld toets om te verseker dat my perspektiewe getrou is aan bogenoemde uitgangspunte om sodoende navorsingsintegriteit te behou. Sekere waardes lê ten grondslag van die sosiale konstruksie en narratiewe perspektief. Ek gaan kortliks na hierdie waardes verwys en dit dan ook later in detail implementeer in my navorsing:

- Meer as een werklikheid moet beskryf word. Dit sou daarop neerkom dat daar in die navorsingsproses saam met die medenavorsers gekyk moet word na stories van hoop binne ons verskillende verhale.
- Daar moet geluister word met die doel om te verstaan. Saam moet daar tot verstaan gekom word van hoe ons ervaringswerklikheid sosiaal gekonstrueer is. Ons sal moet vasstel watter hopelose situasies of selfs hoopvolle situasies 'n rol gespeel het in die verskillende verhale. Ons sal ook moet kyk watter taal ter sprake is binne die konteks van elkeen se verhaal.

- As medenavorser sal ons moet vasstel wie se taal in die terapeutiese sessies bevoordeel word. Niemand se eie denkkategorieë mag op die verhale afgedwing word nie.
- Is daar verhale wat die aksiestories/verhale ondersteun? Daar moet saam vasgestel word wat die dominante verhale in die gesprek is. Gemarginaliseerde verhale en onvertelde stories moet ook hier aandag geniet.
- As navorsers en medenavorsers moet daar gepoog word om op die betekenis van die verhale te fokus en nie op die feite nie.
- Die navorser en medenavorsers moet uitgenooi word om die sinvolheid van die gesprek te evalueer.
- Sowel die navorser as die medenavorsers moet voortdurend bereid wees dat daar deursigtigheid is ten opsigte van hul eie opinies, idees, bedoelings en persoonlike ervarings.
- Die navorser en medenavorsers mag nie vasgevang word in patologisering of normativering van mekaar se stories nie. Daar moet voortdurend saam gesoek word na die aksie stories, nuwe stories, alternatiewe stories en stories van hoop.

Sosiale konstruksie vorm deel van die postmoderne paradigmaskuif en dit fokus sterk op die intersubjektiewe invloed van taal en kultuur. Die fokuspunt hiervan is op kennisontwikkeling as 'n sosiale verskynsel. Verstaan kan net in en deur taal tot stand kom. Die sosiale konstruksie van kennis benadruk dus die belang van taal as 'n sosiale verskynsel waardeur mense binne verhoudings leef (Kotze 1994:33).

Kotze (1994:31) gee voorkeur aan die konsep diskoers bo teorie. Sy motiveer haar keuse deur aan te voer dat “teorie” veral slaan op gestruktureerde denke wat 'n algemene of getoetsde beginsel wil verduidelik, daarteenoor wil “konsep” poog om die ruimte te skep vir die onbepaalde of dit wat nie vasgemaak is nie.

Die term diskoers funksioneer ook baie sterk in die postmoderne denke. Prinsloo (1999:21) definieer 'n diskoers soos volg:

“n Gespreksproses wat binne ‘n sosiale konteks plaasvind. Die klem val nie op woorde se enkelvoudige betekenis nie, maar betekenis hou verband met die breër sosiale konteks van mense se leefwêreld.”

‘n Diskoers kan ook as ‘n betekenis-sisteem in taal beskryf word. Betekenis kom onder mense tot stand vanuit die verbande waarbinne hulle leef. Mense is wesens met sosiale, godsdienstige, politieke, kulturele en familie-verbande. Ons kan vanuit hierdie verbande ‘n diskoers sien as ‘n sistematiese en vaste manier van praat, of dit as vanselfsprekende realiteite aanvaar. Ons lewens en verhoudings word dus deur diskoerse gevorm (Freedman & Combs 1996:43).

2.6.3 Empiriese navorsing in ‘n postmoderne paradigma

Empiriese navorsing speel ‘n belangrike rol binne enige postmoderne paradigma. Postmoderne navorsing wat met ‘n sosiale konstruksionisme as wetenskapsteoretiese uitgangspunt werk, moet altyd die volgende verreken volgens Bosman (2001:50):

- “Empiriese navorsing lewer nie objektiewe wetenskaplike kennis nie. Alle empiriese navorsing is op meer as een manier onderworpe aan die subjektiwiteit en kontekstualiteit van die navorser:

In die eerste plek deur die keuse van die onderwerp wat nagevors word.

Deur die soort vrae wat gestel word. Met die vrae wat gevra word, stuur die navorser die navorsingsgesprek in ‘n bepaalde rigting.

Die interpretasie van data en die resultate wat dit lewer, hang in ‘n groot mate af van die voorveronderstellings van die navorser.

Navorsing vind altyd plaas in 'n bepaalde wetenskaplike paradigma wat 'n bepaalde invloed het op die waaroor, hoe en met watter doel van navorsing en wetenskapsbeoefening.

- Uit empiriese navorsing kan nie universeel geldige afleidings gemaak word nie.

“From a constructionist perspective, the traditional attempt to test hypotheses about universal processes of the mind, (cognition, motivation, perception, attitudes, prejudices, self-conception) seem at a minimum misguided, and more tragically, an enormous waste of resources (intellectual, monetary, temporal, material). Not only is the subject matter itself a social construction, thus not subject to empirical evaluation outside a particular tradition of interpretation, but such research represents the arrogation of a uniquely western ontology of the mind to the status of the universal” (Gergen:1999a).

Die afleidings en gevolgtrekkings wat dus uit empiriese navorsing gemaak word, is nie universeel geldig nie, maar dit funksioneer binne 'n bepaalde historiese en wetenskaplike konteks.

2.6.4 Kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing

Binne die sosialekonstruksiediskoers is dit ook moontlik om gebruik te maak van kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing. Soos reeds in Hoofstuk 1 aangedui, word daar hoofsaaklik van kwalitatiewe navorsing gebruik gemaak in die narratiewe paradigma. Babbie & Mouton (2001:49) sê dat gedrag beskryf kan word in terme van sekere veranderlikes. “Qualitative research takes as point of departure ... the insider perspective on social research. The aim of qualitative research is to describe and to understand, rather than to explain and predict.”

Dit is insiggewend om na die verskille tussen kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing te kyk soos aangetoon deur Neuman (2001:123) en Mouton & Marais (1993:162):

QUANTITATIVE	QUALITATIVE
Objective	Subjective and personally experienced
Researcher remains distance	Researcher is involved in events/phenomena
Test hypothesis the researcher starts with	Discovers meaning as the researcher works through data
Concepts are described as variables	Concepts are described as themes, motives and generalizations
Pre-planned observation	Spontaneous and randomly chosen examples
Measuring instruments are set up and standardised prior to the collection of data	Measuring instruments are set up on an ad hoc-basis, led by the position of the researcher
Data are given in the form of figures, based on precise measuring	Data are given in the form of words and images, taken from documents, observations and transcriptions
Theories are mostly causal and deductive by nature	Theories are causal or non-causal and inductive by nature

Procedures are standard and doubling is presumed	Procedures are specific and doubling is rare
Context is checked as far as is possible	Contextualisation, in other words context is taken into account
Analysis proceeds by using statistics, tables or charts – in order to explain the connection with the hypothesis	Analysis proceeds by extracting themes or generalizations from evidence and organizing data to present a coherent, consistent picture.

Die voordeel van kwantitatiewe navorsing is dat dit redelik ekonomies is. 'n Klomp data kan op hierdie manier versamel word, dit is aanpasbaar en – “several questions may be asked about one topic; and data may be analyzed statistically” (Babbie & Mouton 2001:263). Kwantitatiewe navorsing moet egter ook krities bejeen word. Silverman (2001:31) maak 'n paar kritiese opmerkings omtrent kwantitatiewe navorsing:

- “Quantitative research may lead to ‘easy’ solutions, without making contact with the persons on ‘ground level’.
- Statistic correlation may be based on variables defined in a arbitrary way within the context of ordinary interaction.
- The correlation may be based on general knowledge, which is not justifiable.
- In the process of reaching measurable concepts, problematic and unreliable concepts may be used.
- The testing of a hypothesis may become so prominent, that the development of a hypothesis from the data may receive no attention.”

Onderhoude is uit 'n kwalitatiewe navorsingsoogpunt 'n funksionele instrument. Die voordeel van onderhoude, veral semi-gestruktureerde onderhoude is dat die informasie wat dit verteenwoordig, nie verteenwoordig kan word deur middel van gestruktureerde

vraelyste nie. Volgens Silverman (2001:113-114) is daar drie belangrike vrae wat tydens kwalitatiewe navorsing gevra moet word wanneer onderhoude gevoer moet word:

- “What is the status awarded to the data? The data may be regarded as sharing of experience, or as a story that is told. Both are legitimate, as long as it is explained.
- From which analytical viewpoint is the data approached? The simplest answer is to deal with it as a description.
- Do the data from the interview help in reaching solutions for the research problem? The purpose of the interview needs to be kept in mind very clearly.”

In sommige gevalle kan semi-gestruktureerde en ongestruktureerde onderhoude baie handig te pas kom in die narratiewe navorsing. Een van die sterk punte van kwalitatiewe navorsing is “the comprehensiveness of perspective it gives researchers” (Babbie & Mouton 2001:309). Kwantitatiewe navorsing is hoofsaaklik gegrond in die positivistiese/empiriese benadering terwyl kwalitatiewe navorsing meer gegrond is in die konstruktiewe/fenominologiese benadering. Jare lank het navorsers die twee benaderings teenoor mekaar gestel. ‘n Meer pragmatiese benadering het egter ontwikkel ten opsigte daarvan: “The use of whatever philosophical and/or methodological approach works for the particular research problem under study. This means that the methodological tools which ‘works’ in view of the research question, are, used” (Tashakkori & Teddlie 2000:5,21).

Dit is dus belangrik om ruimte te laat vir beide die kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing en daarmee saam ook ruimte te laat vir ‘n narratiewe benadering tot navorsing. Müller et al (2001:77) plaas die narratiewe benadering binne die raamwerk van die sosiale konstruksie paradigma. Dit behels ‘n ander “kyk” na die waarheid en om nie navorsing te misbruik om die waarheid te vind nie. In die narratiewe navorsing is dit belangrik dat as daar na die navorsingsvraag gekyk word, dit as stories/gebeure gesien moet word – “which, in the course of time, are linked together to form a ‘plot’ (story line)” (Morgan 2000:5).

Neuman (2001:399) dui die volgende karakter eienskappe van 'n narratiewe benadering vanuit 'n metodologiese hoek aan:

- “It tells the complete story including the ‘plot’, watershedding parts and climax;
- it follows the chronologically and sequence of events;
- it is focused on specific individuals and not on structures or abstract ideas;
- it is specific and descriptive by nature and not analytical and general; and
- it views events as unique, unpredictable and coherent.”

Die navorser wil in die narratiewe paradigma saam met die mede-navorsers soek na gedeelde betekenis binne die navorsingsparadigma. Die doel van die navorsing is nie om die doelwitte van die navorser te bereik nie, maar dit moet juis betekenisvol wees vir die persone of groepe wat die basis van die navorsing vorm. Dit gaan dus nie in die eerste plek om verandering nie, maar om na stories te luister en deel daarvan te word.

2.6.5 Metodologiese vereistes

Schoeman (2002: 191-196) onderskei 3 basiese vereistes wat belangrik is om te verreken in die navorsingsproses. Die drie vereistes is betroubaarheid, geldigheid en veralgemening.

2.6.5.1 Betroubaarheid

Volgens Babbie & Mouton (2001:119) verwys betroubaarheid na die feit dat 'n spesifieke tegniek, as dit herhaaldelik op dieselfde objek toegepas word, elke keer dieselfde resultate sal lewer. Neuman (2001:164) omskryf betroubaarheid as “ ... dependability or consistency. It suggests that the same thing is repeated or recurs under identical or similar conditions.” Betroubaarheid waarborg egter nie akkuraatheid nie. 'n Skaal kan elke keer dieselfde gewig aantoon as iets geweeg word, maar dit is nie noodwendig die regte gewig nie. Die sentrale kriteria vir geldigheid in die proses van data insameling is betroubaarheid. Vier veranderlikes bepaal die betroubaarheid van die waarnemings

naamlik die navorsers, die subjek van die studie, die meetinstrument en die navorsingsinhoud. Elkeen van die veranderlikes moet altyd verreken word in die navorsingsproses. Die kriteria vir betroubaarheid is geldigheid in beide kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing. Betroubaarheid in kwalitatiewe navorsing verwys gewoonlik na konsekwentheid (Neuman 2001:170).

Die interpretasies en gevolgtrekkings wat gebaseer is op analise, moet betroubaar wees. Mouton & Marais (1993:104) dui twee gronde aan wat geldig is vir betroubare gevolgtrekkings:

- “Are the informations gained (the collected data) reliable?”
- If we expect the evidence as reliable, does it offer adequate backing for the conclusion.”

Die algemene riglyn vir betroubaarheid is ook van toepassing op die narratiewe navorsing. Die mede-navorsers bevorder konsekwentheid.

2.6.5.2 Geldigheid

Geldigheid verwys na die mate waartoe die meetinstrument meet wat dit veronderstel is om te meet. Neuman (2001:164) omskryf geldigheid soos volg: “Validity suggests truthfulness and refers to the match between a construct, or the way a researcher conceptualizes the idea in a conceptual definition, and a measure.” Silverman (2001:232) beskryf geldigheid as waarheid “ ... interpreted as the extent to which an account accurately represents the social phenomena to which it refers.” Betroubaarheid is ‘n voorvereiste vir geldigheid alhoewel dit makliker is om betroubaarheid te bereik as wat dit is om geldigheid te bereik. In kwalitatiewe navorsing verwys geldigheid na “ ... authenticity ... giving a fair, honest, and balanced account of social life from the viewpoint of someone who lives it everyday” (Neuman 2001:171). Dit is ook belangrik om ‘n onderskeid te tref tussen interne en eksterne geldigheid. Mouton & Marais (1993: 50-51) stel dit soos volg:

- “Internal validity refers to the fact that a specific study generated accurate findings, which prove to be true to reality with regard to the specific phenomenon which was studied. This means the constructs were measured in a valid way, the data are accurate and valid, the analysis is relevant and the conclusions are adequately supported by the data.
- External validity, a step ahead, refers to the fact that the conclusions of a specific project may be generalized with regard to all similar cases. The results have wider validity than only the project itself. External validity and generalizability are therefore synonyms.”

Silverman (2001:232) lig twee metodes uit wat geldigheid verseker in kwalitatiewe navorsing.

- “Different sets of data (qualitative and quantitative) may be compared to each other by using different methods (observation, interviews, et cetera) to establish whether the same conclusion was reached. This is known as triangulation.
- The researcher may decide to take his conclusions back to the subject of the study. Should the persons agree with the conclusions, this will increase the validity. This is known as respondent validity.”

In narratiewe navorsing word die term mede-navorsers in dieselfde sin as “respondent validity” soos hierbo gebruik. Binne die narratiewe navorsing is dit onmoontlik om nie te voldoen aan die vereistes van geldigheid nie.

2.6.5.3 Veralgemening

Die vraag ten opsigte van veralgemening is wie ingesluit en wie uitgesluit moet word in die navorsing. Steekproewe speel in veralgemening 'n belangrike rol. “Sampling is a process of selecting observations” (Babbie & Mouton 2001:164). Dit speel veral 'n rol by kwantitatiewe navorsing. Kwantitatiewe navorsers maak gebruik van steekproewe wat ewekansig gekies is. 'n Belangrike voorvereiste is dat die steekproewe verteenwoordigend is van die spesifieke populasie. Dit gebeur as elke lid van die

populasie 'n gelyke kans het om deel van die steekproef te wees. (Babbie & Mouton 2001:173).

Kwalitatiewe navorsing plaas nie 'n groot premie op die verteenwoordigende aard van steekproewe nie. Die doel van steekproewe is “ ... to collect specific cases, events or actions that can clarify and deepen understanding” (Neuman 2001:196). In kwalitatiewe navorsing word nie-waarskynlike en nie-ewekansige steekproewe gedoen. In narratiewe navorsing kan nie-waarskynlike en nie-ewekansige steekproewe ook gebruik word.

2.7 Dominante uitgangspunte van die sosialekonstruksiediskoers

Vervolgens gee ek baie kortliks aandag aan enkele dominante uitgangspunte in die sosialekonstruksiediskoers.

2.7.1 Die reïfikasie van kennis

Dit is die proses waarlangs idees, oortuigings en sosiale gebruike met die verloop van tyd deur sosiale interaksie 'n “werklikheid-status” verkry. Iets soos “egskeiding is die grootste sonde, jy mag ten alle koste nie skei nie, egskeiding is net negatief” is tipiese voorbeelde hiervan. Die reïfikasie van kennis word oorgedra deur ons samelewingsdiskoerse wat uit ons sosiale wêreld ontstaan (Watson 1996:5).

2.7.2 Om kennis as verskynsel te verstaan

Die sosialekonstruksiediskoers beskou die ontwikkeling van kennis as 'n sosiale verskynsel, want kennis is 'n skepping van die sosiale prosesse. Binne die wisselwerking van taal kom betekenis en verstaan dus na vore wanneer mense hul idees, konsepte en herinneringe binne sosiale interaksie ko-konstrueer en deur taal bemiddel (Botha 1998:68; Kotzé & Kotzé 1997:3). Kennis is onderhandelende betekenis binne die konteks van taal wat ons gebruik (Anderson & Goolishian 1988:373; Gergen 1994:268). Kennis as 'n sosiale konstruksie, is die poging van mense om deur hul linguïstiese vermoë saam te leef

binne die historiese konteks van hierdie wêreld (Freedman & Combs 1996:23). Die sosiale konstruksie van taal benadruk die belangrikheid van taal as 'n sosiale verskynsel waardeur individue as verhoudingswesens leef (Kotzé & Kotzé 1997:4). Binne die sosialekonstruksiediskoers is taal dus meer as net 'n verbinder tussen mense want mense bestaan in taal. Ons leef in taal wat vir ons betekenis bring (Dill 1996:89). Betekenis en verstaan kom in en deur taal tot stand. Ons verstaan van mense binne 'n gesprek soos tydens egskedingsmediasie is altyd binne konteks, want verstaan is nooit ewigdurend nie. Tussen gespreksgenote ontstaan betekenis vanuit 'n voortgaande en sikliese verstaansproses (hermeneuse), want betekenis kan nooit 'n vaste of onveranderlike toestand wees nie (Botha 1998:74).

2.7.3 Taal en die metaforiese gebruik daarvan

Metafore word gebruik om ons werklikhede te beskryf. Die metafore verteenwoordig egter nie die werklikheid nie. Die wese van 'n metafoor is om een soort ding te verstaan en te ervaar, in terme van ander metafore (Botha 1998:69,70). Dit bied 'n beter en makliker verstaan van die taal aan. Vir die pastor is dit uiters belangrik om te verstaan en te kommunikeer in die gespreksgenoot se taal, aangesien die taal die metafoor is waarin sy/haar ervarings uitgedruk word (Müller 2000:16).

2.7.4 Taal skep betekenis

Betekenis en verstaan kom in die gebruik van taal na vore (Anderson & Goolishian 1988:377). Ons gebruik taal om betekenis te gee aan ons ervarings. Met die woorde en grammatika waaroor ons beskik, interpreteer ons ons ervarings. Dit is stories want interpretasies kan net gemaak word as daar verbande tussen dinge gelê en dit binne 'n tydsraam geplaas word. Sodra 'n mens dit doen - om ervarings te interpreteer en tyd daaraan te koppel - skep hy/sy 'n verhaal. Die ervarings is rou en betekenisloos totdat ons woorde en begrippe gebruik om daaraan betekenis te gee (Müller 2000:13). Tydens die eksternaliseringsproses in egskedingsmediasie word hierdie rou ervarings in

betekenisvolle woorde en begrippe uitgedruk sodat daar saam 'n sinvolle toekomsverhaal gekonstrueer kan word tussen die pastor en die betrokke partye.

Enige gebeurtenis in 'n mens se lewe word eers 'n ervaring wanneer taal aan die gebeurtenis verbind word. Dit kry dus betekenis met die eksternaliseringsproses tydens egskedingsmediasie. Nuwe betekenis word gegee aan die seer, dramatiese gebeure en dominante diskoerse. Die implikasie is dat dit moontlik is om nuwe betekenis te gee deur nuwe taal daarvoor te gebruik (Müller 1996:130).

Dit is egter belangrik om te onthou dat voordat nuwe taal aan 'n gebeurtenis gekoppel kan word en die ervaring so geherinterpreteer kan word, daar eers 'n werklike gedeelde taalkonstruksie moet bestaan. Anderson & Goolishian (1988:531) praat van “being in language” waarna hulle verwys na die proses van die konstruksie van intersubjektiewe realiteite. Die wyse waarop verstaan plaasvind, is deur taalkonstruksie waardeur betekenis op 'n bepaalde moment gedeel word. So ontstaan daar 'n terapeutiese sisteem as 'n taalsisteem. Die sosiale eenheid waarmee ons in terapie werk, is 'n taalsisteem wat van ander sisteme onderskei word deur 'n “in-language” - gebeurtenis (Anderson & Goolishian 1988:371). Binne die parameters van ons taal kry ons ervaringe betekenis. Ons ervaringe word verder bepaal deur die taal waarin ons opgroei en wat ons binne 'n bepaalde kultuur gebruik (Watson 1996:5). Ervaring word dus kultureel gevorm en nie biologies nie. Mense leef en verstaan die lewe deur hul gemeenskaplike geskape narratiewe werklikhede wat aan hul ervarings vorm en betekenis gee (Kotzé & Kotzé 1997:5).

2.8 Die narratiewe diskoers

2.8.1 Inleiding

Gergen (1991:108) maak die volgende belangrike afleiding oor die ontstaan van die narratiewe postmoderne posisie “texts do not derive their persuasive power from “the ways

things are”, but from textual maneuvers, then attention must be directed to the “world as represented”. The rhetorical techniques of representation, of constructing the world, have a critical and often unwitting impact on social life. Our understandings become subject to the maneuverings of metaphor, narrative form, plain talk, irony, and the like.” Hy sê dus by implikasie dat daar nie sprake kan wees van die weergee van absolute feitlike gegewens in enige saak nie (alle feite sal tog nooit korrek deurgegee kan word nie). Dit gaan eerder oor die wyse waarop feite oorgedra word. Narratiewe ontstaan dus altyd in samehang met die konteks waarin daar al heelwat ander en groter stories ontstaan. Ons kan dus sê mense leef en bestaan in en deur stories.

Müller (2000:55) praat konsekwent van die narratiewe benadering en nie van die narratiewe metode nie. Dit gaan hier om 'n verstaan van (epistemologie) en benadering tot die werklikheid. Dit is nie 'n metode wat wil voorgee dat dit 'n maklike oplossing is nie. Die narratiewe benadering kom nie met 'n pretensie van kragdadige moontlikhede nie. In hierdie benadering is daar juis 'n sensitiwiteit vir onontginde moontlikhede. Die voor-die-hand-liggende oplossings is geen oplossings nie. Daarom is die narratiewe terapeut uiters versigtig vir antwoorde en advies.

Mense gee betekenis aan hul lewens deur die stories wat hulle oor hul lewens konstrueer. Hierdie lewens is veel ryker as die stories wat hulle daarvoor konstrueer. Eendersyds konstrueer mense lewenstories gebaseer op hul ervaring van die lewe, terwyl hierdie stories andersyds weer die lewe van mense vorm. Lewe en storie staan dus rekursief in relasie tot mekaar. Die stories van mense oor hul lewens word gekenmerk deur 'n verskeidenheid diskoerse wat wissel in dominansie. Die meer dominante diskoerse in die storie speel 'n groter rol in die vorming van die lewe en die storie daarvoor as die minder dominante of alternatiewe diskoerse.

Ons lewensverhaal of selfnarratief word oor tyd gevorm. Die narratief voorsien aan ons 'n relaas van lewens soos ons dit in die gang van tyd uitleef (White & Epston 1995:217).

Binne die narratiewe metafoor word die verteller of navorser deel van 'n onlosmaaklike proses (Prinsloo 1999:23).

Die narratiewe metafoor is 'n besig-wees-met interpretasies en narratiewe. Mense ken betekenis aan hul lewenservaring toe en dit moet geïnterpreteer word. Dit gaan hier oor 'n proses wat die klem laat val op die manier waarop ons ons lewensverhaal vertel en oorvertel (Prinsloo 1999:22).

Ons wil vanuit ons ervarings en van die lewe self sin maak. Sodoende rangskik ons ons ervarings van gebeure in volgorde oor tyd sodat ons tot 'n samehangende verstaan van onself en ons wêreld kan kom. White & Epston (1995:10) verwys hierna as 'n verhaal of selfnarratief. Die verhaal of selfnarratief word met die tyd gevorm. Die narratiewe metafoor voorsien aan ons 'n relaas van ons lewe soos ons dit in die gang van die tyd uit lewe (White & Epston 1995:217). Met die narratiewe metafoor word die verteller of die navorser deel van 'n onlosmaaklike proses (Prinsloo 1999:23).

2.8.2 Beskrywende en Verhalende navorsing

Polkinghorne (1988:161) volg die lyn van storie-ontwikkeling wanneer hy twee fokus areas van navorsing in die sosiale wetenskappe onderskei. Die beskrywende benadering wat die narratiewe na vore bring waardeur mense sin aan die wêreld gee. Albei dien as 'n manier van ordening en om tydelike gebeure sinvol te maak. Verklarende navorsing gee narratiewe verslag van die redes vir die totstandkoming van bepaalde situasies. Polinghorne (1988:161) sê:

“The narrative account that is constructed ties together and orders events so as to make apparent the way that ‘caused’ the happening under investigation.”

Die doel van 'n beskrywende benadering is dus om 'n akkurate beskrywing te gee van die narratiewe wat groepe en individue gebruik om betekenis aan die opeenvolging van gebeurtenisse in hul lewens of organisasies te gee. Met die verklarende benadering word

daar 'n narratiewe weergawe vir die redes van gebeurtenisse gegee. Die narratiewe verklaring gebruik dan “hoekom” 'n situasie of gebeure wat menslike handeling insluit, plaasgevind het (Polkinghorne 1988:161).

Volgens Gouws (2002:2) kan ons beskrywende en verklarende navorsing kortliks as volg omskryf:

- “Beskrywende narratiewe navorsing – die doel hiermee is om 'n akkurate beskrywing te gee van geïnterpreteerde narratiewe weergawes wat individue en organisasies gebruik om 'n opeenvolging van gebeurtenisse sinvol te maak. Daar word nie 'n nuwe narratief gekonstrueer nie, maar bloot verslag gedoen van die narratiewe.
- Verklarende narratiewe navorsing – die resultaat van 'n navorsingsprogram wat ten doel het om 'n verklaring te gee, is soortgelyk aan die “hoekom”-vraag. Wanneer mense gesels, verskaf hulle dikwels verklarings van hul eie of ander se gedrag deur stories te vertel. Die navorser word uitgedaag om 'n verklaring te bied van hoekom iets op 'n bepaalde manier gebeur het.”

Beskrywende navorsing word verder gekenmerk deur die volgende:

- Narratiewe onderhoude
- Knooptipes (“Types of plot”)
- Resultate

Verklarende navorsing word gekenmerk deur die volgende:

- Verklaring
- Dataversameling
- Geldigheid, betekenis en betroubaarheid
- Data-analise

- Kenmerkende narratiewe teks

Al bogenoemde besonderhede sal in Hoofstuk 4 in detail bespreek en doeltreffend bygewerk word.

2.8.3 Drie tipes narratiewes

Dit is interessant en belangrik om daarop te let dat verskillende navorsers drie verskillende tipes narratiewes identifiseer. Smythe & Murray (2000:18) dui dit soos volg aan:

“... that there are fundamentally distinct types of narratives. The one that is most familiar to modern readers is the **personal narrative**. This mode, typified by contemporary biography and autobiography and many works of modern fiction, is centred on the individuality of a certain main character or person. The narrative is told from a consistent, personal perspective and is aimed at revealing the unique, idiosyncratic character and life circumstances of a particular individual. This is exemplified in the way that modern biographical and autobiographical works tend to focus on presenting the life circumstances and influences on their characters in their unique particularity.

A more archaic narrative form is the **archetypal narrative** of mythological and religious texts. Here, the focus is not on the human individuality as such but on timeless human motifs that reflect fundamental spiritual, existential, and moral concerns, such as human mortality, the stages of life, love, and war. Archetypal narratives mainly are concerned with presenting the archetypal motif, itself, in vivid dramatic form, considerations of human individuality being secondary. Indeed, when an actual historical figure is merged with archetype, human individuality can be lost altogether.”

The narratives that social scientists construct in a narrative study of lives fall somewhere between the personal and the archetypal. These are narrative accounts that bear on **psychological and social themes**, such as emotional abuse, healing from trauma, racial discrimination, needs for achievement and affiliation, and interpersonal dynamics in the family, among many others.”

Dit word “typal narratives” genoem omdat aanvaar word dat individue en hul lewenservaringe binne breër tipes voorkom wat van teoretiese en sosiaal-wetenskaplike belang mag wees. Hierdie tipe narratiewe is ‘n redelike nuwe produk van die sosiale-wetenskaplike navorsing. Die primêre doel hiervan is nie om die individualiteit van mense in detail vas te vang nie en ook nie om die “archetypal” menslike temas na vore te bring nie. Dit is eerder daar “... to concretely exemplify the theory-laden categories of contemporary social science. To the extent that these themes depend on current social and cultural contexts, typal narratives are not as timeless and invariant as archetypal narratives, but neither are they as individually specific as personal narratives” (Smythe & Murray 2000:19).

2.8.4 Ken die lewe deur geleefde ervaring

Die lewe kan net deur ons geleefde ervaringe geken word (White & Epston 1990:9). Ons wil van ons ervaringe en van die lewe sin maak. Om tot ‘n ordelike verhaal van onself en die wêreld rondom ons te kom, rangskik ons ons ervarings van gebeure in volgorde en in reekse oor tyd. Ons verwys hierna as ‘n storie of selfnarratief (White & Epston 1990:10). Dit is egter onmoontlik om ons geleefde ervarings in een enkele storie vas te vat. White & Epston (1990:18,25,31) onderskei tussen ons dominante en alternatiewe verhale. Ons dominante verhaal word dikwels oorvertel en gekonstitueer of vorm ons lewe, terwyl die alternatiewe verhaal - wat deel uitmaak van die oormeesterde kennis - nie ons lewens in dieselfde mate vorm of beïnvloed nie. Ons dominante of alternatiewe verhale gebeur en kry beslag binne die taal waarin ons leef. Taal as narratief verteenwoordig nie ons lewens nie maar vorm dit (Kotzé & Kotzé 1997:7).

Bosman (2001:39) beweer dat die narratiewe benadering groot waarde het veral vir die wyse waarop dit taal gekontekstualiseer en gekonkretiseer. Dit staan teenoor die ideaal van objektiewe, algemeen geldige en kontekslose waarhede van die objektivisme en ook

teenoor die narratologie wat poog om narratiewe in abstraksie te sien. Schrag (1997:26) stel dit soos volg:

“... one must be duly vigilant about another danger on the path towards self-understanding, namely, the solidification of narrative into a narratology that disconnects itself from the concrete temporality of the who in discourse. To avoid this danger one should pay particular attention to the explicit entwinement of the event of discourse with the telling of narratives. Narratives need to be told by someone to someone. If narrative doesn't tell a story to someone, then it is not discourse. This accounts for the concretion of narrative in the events of speaking and writing.”

Mense vertel stories om te kan lewe. Deur die narratiewe te gebruik, wil mense universele kernvraagstukke van die menslike lewe probeer oplos. Die doelwitte en waardes in die samelewing word deur narratiewe geïntegreer tot betekenisstrukture waarvolgens die mense dan kan leef.

Konteks speel ook 'n belangrike rol in die narratiewe paradigma. Dit het 'n bepalende invloed op die struktuur van die verhaal. Volgens Bosman (2001:35), wat vir Mishler (1986:156) aanhaal, het navorsing wat gedoen word deur gebruik te maak van self-narratiewe, gewoonlik te min oog daarvoor het dat die konteks waarbinne die verhaal vertel word, naamlik dié van die navorsingsonderhoud, 'n groot invloed het op sowel die narratiewe strukture as die spesifieke inhoud van die self-narratiewe. Die konteks van 'n narratief bepaal hoe dit lyk:

- Narratiewe word met 'n rede vertel, dit is gegrond in 'n bepaalde agtergrond met die detail van die verteller se omstandighede.
- Narratiewe word vertel teen die agtergrond van ander verhale, wat 'n tradisie verteenwoordig.
- Narratiewe antisipeer en realiseer (“pre-enact”) 'n toekoms.

- Enige aansprake op kennis van die self of die wêreld los van 'n bepaalde konteks, hou 'n reduksie in. Narratiewe is stories deur iemand en aan iemand, daar is nie so iets soos 'n abstrakte storie wat sonder 'n verteller en sonder 'n hoorder vertel word nie.

2.8.5 Dekonstruksie, rekonstruksie en ko-konstruksie

Almal se lewens word deur diskoerse oorheers wat as “waarhede” 'n greep kry op menswees en sodoende 'n mag begin vorm wat lewe en verhoudings reël. Dominante diskoerse behou 'n vormende mag, terwyl die alternatiewe verhale as onderwerpe en gemarginaliseerde kennis bly voortbestaan (Kotzé & Kotzé 1997:9). Al die postmoderne diskoerse is dekonstruktief. Alles wat ons dikwels as vanselfsprekend ervaar - ons oortuigings, kennis, waarhede, mag en taal - maak ons skepties oor dekonstruksie. Op die keper beskou, is dit juis die dinge wat ons Westerse kultuur legitimeer en bepaal. Dekonstruksie stel ons in staat om die gapings, teenstrydighede, stilswyes en gesagsverhoudings te ontleed. Dit is nie vernietiging nie, maar die losmaak en uitmekaarhaal van 'n betekenisstelsel om vir alternatiewe verstaan ruimte te skep (Kotzé & Kotzé 1997:7,8).

Rekonstruksie verwys na gebeurtenisse, voorvalle en verhale wat 'n mens in gedagte roep, of waarin 'n mens hom probeer indink. Binne die narratiewe navorsing sal rekonstruksie altyd die moontlikheid inhou dat mense meewerk om iets nuuts te kan voortbring, vorm, aanmekeer sit, saamstel, saamvoeg of dan te ko-konstrueer.

2.8.6 Dekonstruksie

Dekonstruksie het as literêre kritiek en linguïstiese analise binne die poststrukuralisme ontwikkel. In die sosialekonstruksiediskoers vorm dekonstruksie 'n radikale skeptisisme ten opsigte van die dominante lewenskoerse of metanarratiewe, wat hulself as “lewenswaarhede” aanbied. Met behulp van dekonstruksie word ons in staat gestel om die

gapings, stilswyes, teenstrydighede en gesagsverhoudings te ontleed, wat hierdie diskoerse veronderstel. Dekonstruksie is nie daar om te vernietig nie, maar is juis daar vir die losmaak en uitmekaar haal van betekenissisteme om sodoende vir alternatiewe verstaan ruimte te probeer skep.

White (1991:27) omskryf dekonstruksie as:

“According to my rather loose definition, deconstruction has to do with procedures that subvert taken-for-granted-realities and practices; those so-called “truths” that are split off from the condition and context of their production, those disembodied ways of speaking that hide their biases and prejudices, and those familiar practices of self and of relationship that are subjugating persons’ lives. Many of the methods of deconstruction render strange these familiar and everyday taken-for-granted realities and practices by objectifying them. In this sense, the methods of deconstruction are methods that ‘exoticize the domestic’.”

2.8.7 Dekonstruktiewe luister

Dit is ‘n spesifieke manier van luister. Dekonstruksie kom ook met hierdie manier van luister tot sy volle reg. Jacques Derrida (1988:46) omskryf dekonstruktiewe luister as:

“We call the special kind of listening required for accepting and understanding people’s stories without reifying or intensifying the powerless, painful, and pathological aspects of those stories deconstructive listening. Through this listening, we seek to open space for aspects of people’s life narrative that haven’t yet been storied. Our social constructionist bias leads us to interact with people in ways that invite them to relate to their life narratives not as passively received facts, but as actively constructed stories. We hope they will experience their stories as something that they have a hand in shaping, rather than as something that has already shaped them. We believe that this attitude helps to deconstruct the “facticity” of people’s narratives, and that such deconstruction loosens the grip of restrictive stories... All narratives are full of gaps and ambiguities. Deconstructionist scholars

focus on these gaps and ambiguities to show that the officially sanctioned or generally accepted meaning of a given text is but one of a great number of possible meanings.”

2.8.8 Eksternalisering

White & Epston gebruik eksternalisering as ‘n narratiewe metode deur in taal die probleem te skei van die identiteit van die persoon. Kenmerkend van die narratiewe benadering is die credo: “die persoon is nooit die probleem nie; die probleem is die probleem.” Dié benadering plaas die fokus op die verhouding en werking van die dominante verhaal se mag en hoe dit mense se lewens konstitueer (O’Hanlon 1994:21,23). Volgens eksternalisering word mense gehelp om aan hul probleem te dink as iets buite hulleself. Die probleem word as’t ware geneem en buite jouself neergesit en dan word daaroor gepraat. Dit is ‘n benadering tot terapie wat mense aanmoedig om die neerdrukkende probleme wat hulle ervaar, te objekteer en te personifiseer. Die probleem word dus ‘n aparte entiteit en dit help mense om daaroor te praat asof dit iets buite hulleself, iets eksterns is (Müller 2000:95).

Die doel van my studie is juis om aan te toon dat ‘n suksesvolle egskeiding moontlik is indien ek in die egskeidingsmediasie ‘n nuwe hervertelde verledeverhaal kan omskep in ‘n verbeelde toekomsverhaal wat fokus op stories van hoop en tot voordeel van alle partye sal strek.

2.8.9 Die terapeutiese houding in die narratiewe

In reaksie op spesifieke ontwikkelings in mense se lewens, kan die navorser/terapeut in die versoeking kom om entoesiasies te reageer op dit wat hulle as unieke uitkomst ag. As gevolg van dié optrede sê White (2002:5) die volgende:

- “engage in efforts to convince persons that they could take more notice and appreciate these developments,

- try to point out the consequences or potential implications of, or possibilities associated with, such developments,
- take a strongly positive position on these consequences, implications, and possibilities, and
- justify their position on these developments by giving voice to a range of positive conclusions about the lives and identities of the people seeking consultation.”

In reaksie op die ontwikkelinge wat hierbo genoem is, neem die navorser/terapeut 'n posisie in van “centred and relatively non-influential” (White 2002:5). Volgens White is dit egter belangrik dat die navorser/terapeut 'n “de-centred and influential” posisie sal inneem. Hy stel vier moontlike posisies voor wat die navorser/terapeut moontlik kan inneem:

	De-centred	Centred
Influential	De-centred and influential (potentially invigorating of therapist)	Centred and influential (potentially burdening of therapist)
Non-influential	De-centred and non-influential (potentially invalidating of therapist)	Centred and non-influential (potentially exhausting of therapist)

Dit is belangrik dat die navorser/terapeut 'n steierwerk (scaffold) ontwikkel. White (2002:6) stel dit soos volg:

“ ... unique outcomes or expectations provide a starting point for re-authoring conversations. They provide a point of entry into the alternative story lines of people’s lives, at the outset of these conversations, became visible as thin traces, which are full of gaps, and are not clearly named. As these conversations proceed, therapists build a scaffold through questions that encourage people to fill these gaps. This is a scaffold that assists people to recruit their lived experience, that stretches and exercises their imagination and their meaning-making resources, and that is engaging of their fascination and curiosity. As an outcome, the alternative story lines of people’s lives are thickened and more deeply rooted in history, the

gaps are filled and these story lines are clearly named. In developing this scaffold, therapists traffic in 'landscape of action' and 'landscape of identity' questions. ... As with the skills that construct texts of literary merit, the scaffolding provided by the questions of re-offering conversations make it possible for people to address and to fill the gaps in these alternative landscapes of the mind."

2.8.10 Kenmerke van die narratiewe

Bosman (2001:41) onderskei agt kenmerke van die narratiewe. Die kenmerke sal nie in detail bespreek word nie, maar slegs kortliks aangestip word:

- **Temporele ordening** – Die narratiewe het 'n logiese en chronologiese struktuur. Dit bestaan uit gebeure wat met mekaar saamhang en in verband gebring kan word as gebeure wat op mekaar volg of wat gelyktydig plaasvind. Volgens Mishler (1986:147) is temporele ordening van gebeure die minimum kenmerk van die narratiewe. Die verteller van die verhaal ken dit self toe aan die verhaal.
- **Chronologiese – en nie-chronologiese dimensies** – Lyne word getrek wat die bogenoemde gebeure met mekaar en met gebeure buite die narratief self verbind. In die narratiewe word daar gewoonlik betekenis toegeken wat groter is as die kontingente gebeure self. Ricoeur (1981:278-279) stel dit soos volg: "... the activity of narrative does not consist simply in adding episodes to one another; it also constructs meaningful totalities out of scattered events. The art of narrating, as well as the art of following a story, therefore requires that we are able to extract a configuration from a succession. (...) This complex structure implies that the most humble narrative is always more than a chronological series of events."
- **Narratiewe word vertel en gehoor** – Narratiewe is nie iets abstraks nie. Dit is konkreet want daar is 'n spesifieke persoon wat iets aan iemand anders vertel. Iets word nie in die algemeen gesê nie, maar die persoon en die konteks is nodig om werklik te verstaan wat gesê word (Mishler 1986:147). Die konteks waarbinne 'n verhaal vertel word, het gewoonlik 'n deurslaggewende invloed op die manier waarop die verhaal ingekleur word. Verskillende maniere word aangewend om

verhale te vertel soos by die rugby, braaivleisvuur, in terapie of in die navorsingsgesprek.

- **Deur narratiewe word betekenis aan ervarings gegee** – Deur die narratiewe geemense uitdrukking aan hul ervarings. Polkinghorne (1988:159) stel dit soos volg: “Through the action of emplotment, the narrative form constitutes human reality into wholes, manifests human values, and bestows meaning on life. Emplotment composes meaning out of events by a process similar to the process that grammar employs to develop meaning from words.” Ervarings word in ‘n samehangende geheel georganiseer om sodoende betekenis daaraan te koppel. Bogenoemde konstruksies vind nie sonder ‘n verband met die werklike gebeure plaas nie. Die betekenis van die narratief is meer as die gebeure.
- **Narratief het ‘n plot of verhaallyn** – Polkinghorne (1988:160) stel dit soos volg: “Plotting is an activity in which temporal happenings are shaped into meaningful units.” Die organisering van hierdie narratiewe vind outomaties plaas en is gewoonlik nie ‘n bewuste of sigbare proses nie. Daar word gewoonlik aanvaar dat sekere soorte kennis en waarhede net verstaan kan word wanneer dit as ‘n verhaal wat temporeel opeenvolgend afspeel, vertel word.
- **Gebeure en ervarings asook die betekenis wat daaraan geheg word, beïnvloed mekaar** – Twee basiese elemente van verhale naamlik “landscapes of action” en “landscapes of consciousness” word deur White (1995:31) onderskei. Die basiese struktuur van ‘n verhaal word deur die landskap van aksie verskaf. Ervarings en gebeure word in verband met mekaar gebring deur middel van ‘n basiese verhaallyn of plot. Die betekenis wat in ‘n verhaal na vore kom, word deur die landskap van bewussyn uitgelig. White (1995:31) sê hieroor: “... the landscape of consciousness or meaning has to do with the interpretations that are made through reflection on those events that are unfolding through landscapes of action. To reiterate, the landscape of meaning is derived through reflection on events in the landscape of action to determine what those events might say about the desires, preferences, qualities, characteristics, motives, purpose, wants, goals, values, beliefs, commitments, of various persons.” Albei dimensies beïnvloed mekaar.

- **Postmoderne narratiewe as collage** – Die konteks waarbinne verhale voorkom, is altyd belangrik. Scheepers (1998:30) stel dit duidelik dat een van die kenmerke van die postmoderne narratiewe teks juis die gebruik van collage is. Die gebruik van 'n collage hang dus saam met die fragmentering van die werklikheid wat 'n groot invloed in die postmoderne samelewing het. 'n Collage word saamgestel uit verskillende prente, motiewe en style wat in 'n kunswerk opgeneem is en wat alles saam die kunswerk uitmaak. Verskillende vertelstyle word dan in 'n verhaal gebruik indien dit 'n collage-styl het. Verskillende temas en brokkies word in so 'n verhaal opgeneem om saam 'n geheel te vorm wat die verhaal verteenwoordig. Dit gebeur sonder dat alles tot 'n afgeronde geheel saamgevoeg word. Daar is 'n eklektiese vermenging van style, verhale en brokstukke van verhale wat in een verhaal gekombineer word. Kontras is belangrik in 'n collage. Daar is gewoonlik teenstrydighede in mense se verhale of dinge en gebeure wat die groot tema weerspreek. Dit kanselleer nie die groot temas uit nie, maar verleen juis egtheid aan die self-narratief as 'n eg-menslike verhaal.
- **Ideaalbeelde en self-narratiewe** – Volgens Goldberg (1982:68) speel die samebindende krag van ideaalbeelde 'n groot rol in die self-narratiewe. "... the common strand that ties these various notions of biography, theology, character and community together, is that of 'image'". Ideaalbeelde kan ook metafore wees wat in 'n gemeenskap as prototipes dien en wat dan die karakter en visie van 'n gemeenskap uitbeeld. Dit het 'n invloed op die self en gee gewoonlik ook vorm aan die manier waarop 'n persoon hom/haarself sien. Mense het verskillende ideaalbeelde wat as sentrale temas dien waarvolgens hulle hul lewensverhale konstrueer.

2.8.11 Belangrike narratiewe waardes

Binne die narratiewe paradigma is daar sekere waardes wat die hartklop daarvan vorm. Dit gaan net kortliks hier aangestip word:

- Meer as een werklikheid kan beskryf word. In my navorsing sou ek dus kon vra wat 'n bepaalde medenavorser se perspektief is oor sy/haar egskeiding, die trauma-situasie waarbinne hy/sy is, asook sy/haar ervaring van stories van hoop. Al hierdie stemme moet hoorbaar gemaak word in die navorsingsproses. Dit alles verteenwoordig dan 'n bepaalde uitkyk op die lewe.
- Die navorser moet na die medenavorsers luister met die uitsluitlike doel om te verstaan hoe daardie persoon se ervaringswerklikheid, saamgestel is.
- Die taal wat tussen die navorser en medenavorsers gepraat word, moet verstaanbaar wees vir almal betrokke. Die gevaar bestaan altyd dat die navorser en/of die medenavorsers van sy/haar eie denkkategorieë sal probeer afdwing.
- Daar moet gesoek word na verhale wat die medenavorsers se probleem/aksieverhale ondersteun. Dominante asook nie-dominante verhale moet saam ontgin word. Alle gemarginaliseerde verhale en persone moet ook betrek word.
- Die navorser en medenavorsers moet gesamentlik fokus op die betekenis van die verhale in plaas daarvan om die fokus te plaas op die feite en inhoud.
- Die medenavorsers moet uitgenooi word om gesprek te voer en deel te word van die proses.
- Die navorser moet ten alle tye deursigtig wees en rekening hou met sy eie voorkeure, opinies, waardes en idees.
- Daar moet op 'n narratiewe wyse gesoek word na die definiëring en omskrywing van die aksieverhale om sodoende gesamentlik by nuwe, alternatiewe verhale uit te kom.

2.8.12 Navorsingsuitkomst

Indien 'n navorser empiriese navorsing doen teen die agtergrond van sosiale konstruksionisme, behoort daar sekere uitkomst te wees. Bosman (2001:58) som dit soos volg op:

- “Met verwysing na twee boeke oor sosiale konformiteit en gehoorsaamheid onderskeidelik sê Gergen (1999) dat dit in die eerste plek verdere nadenke en debat stimuleer:
“Neither of these inquiries proved anything about social life; they do not necessarily demonstrate anything about either conformity or obedience.... However, in the hands of these scholars, the date dramatically succeeded in bringing provocative ideas about human interaction to life, thus generating debate and dialogue” (Gergen 1994:15).
- Die navorsing ondersoek hoe die werklikheid binne die samelewing gekonstrueer word, watter magte aan die werk is en watter effek dit het op die taalwerklikheid van mense. Dit het 'n emansipatoriese interesse: dit toon aan hoe ons die werklikheid en onself konstrueer.
- Derdens kan empiriese navorsing help om bepaalde patrone in 'n samelewing aan te dui. Die kategorieë waarmee dit werk, is uiteraard sosiaal gekonstruktueer, maar dit dui juis aan watter konstruksies aan die werk is.
- Die navorsing rig 'n uitdaging tot 'n selfrefleksie. In elke gemeenskap is daar 'n gedeelde taalwerklikheid wat interaksie moontlik maak. Waar daar egter algemene instemming met die sosiale konstruksie van die werklikheid bestaan, word dit 'n geslote sisteem wat die moontlikheid uitsluit om dit krities te bevraagteken en selfrefleksie te beoefen.
- Die navorsing word op 'n eiesoortige wyse gebruik in navorsing oor lewensontwikkeling.
- Die navorsing maak dit moontlik dat beter stories (Pocock 1995) of voorkeurstories (Freedmann & Combs:1996:20) gekonstrueer kan word.“

Die bogenoemde toon dus aan dat uitkomstes wel moontlik is indien die navorser en medenavorsers van empiriese navorsing gebruik maak teen die agtergrond van sosiale konstruksionisme met behulp van die narratiewe metafoer.

Navorsers wat met 'n sosiaal konstruksionistiese benadering werk, verleen gewoonlik voorkeur aan teorie en praktyke wat die volgende vertoon:

- Kommunalisme/gemeenskaplikheid word gekies bo individualisme
- Interafhanklikheid word verkies bo onafhanklikheid
- Deelnemende besluitneming eerder as hiërargiese gesagstrukture
- Integrasie van die gemeenskap eerder as die verdeling of fragmentering daarvan (Bosman 2001:60).

2.8.13 Aannames ten opsigte van narratiewe navorsing

Volgens Muller (2002:1) is dit belangrik dat ons as narratiewe terapeute, pastors en navorsers onself posisioneer in die sosiaal konstruksionistiese paradigma. Dit het implikasies vir die manier waarvolgens ons ons navorsing doen. Die volgende vyf aannames word dan vervolgens kortliks bespreek:

- Respek vir die deelnemer/kliënt/medenavorser. “We want to be researchers who do not “pathologize or victimize their narrators” (Graham 2000:112). Daarom verkies ons om nie taal soos “navorsings objekte” of “navorsings populasie” te gebruik nie maar eerder woorde soos “medenavorsers” of “ko-navorsers”. Dit is ook belangrik dat ons seker maak dat ons nie ons eie belange as navorser dien nie maar die belange van dié wat nagevors word - ons medenavorsers. Dit is dus nie belangrik dat daar in die eerste plek van verandering van buite gebruik gemaak word nie, maar om na stories van hoop te luister en dat ons daardeur ingetrek word. As narratiewe navorsers word subjektiewe integriteit hoog aangeslaan en word daar gestreef na deelnemende interaksie.
- Klem op die “nou”. In die narratiewe navorsing word die “nou” as die eerste stap beskryf. Die navorsers moet in die eerste plek vasstel wat aan die gebeur is. Dit is alleen moontlik as daar ‘n goeie empiriese insig is in mense en die aksie waarby hulle betrokke is. Dit gaan dis om die “nou” van die aksie te beskryf en nie te konsentreer op die verlede of op die toekoms nie. Volgens (Pierre Bourdieu, volgens Graham 2000:109) is dit belangrik om op die volgende te let:

“We would like to perform research as a form of practical wisdom, which values the stories of people and communities. Instead of working with hypotheses of what should be, we would rather like to firstly understand the hiatus, “ which refers to a kind of practical knowledge within which human social action enacts and constructs culture – a synthesis of structure agency: a ‘system of structured, structuring dispositions Constituted in practice and ... always oriented toward practical functions’ .“

- Die nie-weet-posisie: Om toe te laat dat persone en gemeenskappe hul volle stories vertel is dit belangrik dat die navorser ‘n nie-weet-posisie inneem. Dit laat die medenavorsers toe om hul stories te vertel soos hulle dit elke dag belewe. Dit help die navorser ook om die stories van die medenavorsers te volg omdat hulle dit binne ‘n sekere sosiale omgewing gevorm het. Almal se stemme moet ook gehoor word sonder dat die stories onderbreek word.
- Interpretasie in plaas van analise: Net die navorser het die mag en spesiale kennis om te analiseer. Die begrip analise berus op ‘n hiërargiese sisteem wat aan hom die vryheid gee om diskoerse daar te stel wat nie noodwendig van pas is nie. Die narratiewe navorsing handel juis daarvoor om saam met die medenavorsers tot verstaan te kom. Gesamentlike gekonstruksie vind plaas want die medenavorsers en die navorser kom saam tot verstaan. Die navorser is in die narratiewe benadering meer ‘n fasiliteerder van interpretasies. Daar word geluister en uitgenooi dat elkeen saam sy eie storie kan interpreteer.
- Klem word geplaas op die geheel: Die klem word verskuif van die fyn detail na die geheel. In plaas daarvan om ‘n storie in verskillende dele op te deel volgens verskillende temas laat die navorser toe dat die storie homself interpreteer. Die betekenis van die storie as ‘n geheel word nou beklemtoon. Daardeur word respek aan die storieverteller betoon deur nie sy/haar storie in fyn detail te ontleed of op te breek nie, maar juis na die boodskap daarvan te luister.

2.8.14 Kwalitatiewe onderhoude

Narratiewe onderhoude dien gewoonlik as die basiese bron van getuienis oor verhale. Mense vertel gewoonlik stories oor hulleself in plaas daarvan om hul antwoorde in die navorser se denkkategorieë te giet. Dit gebeur soms dat die medenavorsers se stories onderdruk word ter wille van die vrae en kategorieë wat deur die navorser gestel word. Soms word die fout ook begaan dat daar veronderstel word dat die navorser en medenavorsers dieselfde betekenis heg aan wat gesê word. Met behulp van die narratiewe onderhoud word daar saam in hierdie proses gesoek na gedeelde betekenis wat gewoonlik deur middel van gesprekvoering en nie deur vraagstelling bewerkstellig word nie. Die navorser en medenavorsers is dus op mekaar aangewese om saam betekenis te vind. Dié betekenis word gewoonlik gegenereer binne 'n bepaalde sosiale konteks.

Dit is belangrik dat die navorser sy/haar medenavorsers herken as kundiges ten opsigte van hul eie lewens en die probleme waarmee hulle worstel. Dit gee aan hulle die geleentheid om die kennis rondom die probleem en die hantering daarvan met die navorser te deel. Dit is dus belangrik dat die narratiewe navorsingsgesprekke so gestruktureer moet word dat dit die kundigheid van die medenavorsers na vore laat kom en dit positief benut kan word.

2.8.15 My narratiewe navorsingskeuse

Ek het reeds in hoofstuk een na my narratiewe navorsingskeuse verwys. Dit sal in detail in Hoofstuk 4 hanteer word waar die navorsingsonderhoude asook die toepaslike narratiewe paradigma gebruik word.

My basiese vertrekpunt is om by Müller (1999:78vv) se voorgestelde “vyf bewegings” aan te sluit. Dit val in vyf danspassies uiteen naamlik die noodverhaal, die verledeverhaal, die verduisterde toekomsverhaal, die ge-herinterpreteerde verledeverhaal, asook die

verbeelde toekomsverhaal. Omdat dit juis oor stories van hoop gaan, vind ek uit die aard daarvan hoofsaaklik aansluiting by die vyfde dans naamlik die verbeelde toekomsverhaal. Die ander vier danse sal dus ook verreken word in die navorsing.

Müller (2001:64) se artikel “Therapy as fiction writing” het die metafoor van skryf, veral vir verhaalskrywing, gebruik om vir hom ‘n deur oop te maak ten opsigte van verhale en terapie. Hierdie skat vir die skryfkuns het dus ‘n skat vir terapie geword. In 1995 het Lamott in haar boek “Bird by Bird” na Alice Adams verwys wat ‘n formule vir verhaalskrywing ontwikkel het, wat uiters bruikbaar was vir verhaal ontwikkeling. Die verhalende benadering tot terapie het Müller verder ontwikkel in ‘n volgende artikel “Fiction writing as metaphor for research: a narrative approach” (Müller, van Deventer en Human 2001). Die ontwikkeling van stories word hier voorop gestel.

Die metafoor wat ek in hierdie studie gebruik, is dié van Müller et al (2001:1-9) en staan bekend as die ABDCE-metafoor. A staan vir aksie (action), B vir agtergrond (background), D vir ontwikkeling (development), C vir klimaks (climax) en E vir einde (end). Die metafoor plaas volgens Müller (2001:65) die klem op “the wholeness” van die terapeutiese proses. Dit het die ontwikkeling van een aaneenlopende of konstante storie in gedagte. Die ruimte word nou geskep waarin die storie volledig kan ontwikkel.

2.8.16 Narratiewe egskeidingsmediasie

Volgens Billikopf (2002:101) is narratiewe egskeidingsmediasie belangrik want:

“through narrative mediation each stakeholder gets the opportunity to hear the story from the perspective of the other individual, and finds out, in the process, that the other person does not want to be in the conflict either, and prefers a new story in which the conflict is moved aside. People who are deeply involved in conflict may well think the other person wants to remain in, or somehow enjoys, the conflict. Finding out that the conflict is also affecting the other individual in negative ways also assists in the process of detaching oneself from the conflict story.”

2.8.16.1 Eksternalisering in egskeidingsmediasie en konflikthantering

Volgens Winslade & Monk (2000:5) is daar verskillende strategiese hulpmiddels wat gebruik kan word om 'n konteks te skep vanwaar 'n storielyn verder kan ontwikkel.

- Building trust in the mediator and in the mediation process
- Developing externalizing conversations
- Mapping the effects of the problem on the person
- Constructing the dominant story lines
- Developing shared meanings about the conflict and its solutions

Ek gaan hoofsaaklik met eksternalisering werk om die “probleem” in die mediasieproses te hanteer. Eksternalisering is 'n benadering tot terapie wat mense aanmoedig om die neerdrukkende probleme wat hulle ervaar te objekteer en te persoonifieer. So word die probleem 'n aparte entiteit. Dit help mense om daaroor te praat asof dit iets buite hulleself, iets eksterns is. Ten diepste gaan dit oor 'n metode wat dit vir mense moontlik maak om nuwe stories oor hulself en hul probleme te konstrueer. Mense is gedurig besig om hul eie lewenservarings te interpreteer en dan ontwikkel daar soms wat White noem “problem-saturated descriptions” (Müller 2000:95).

Volgens Winslade & Monk (2000:6):

“Externalizing conversations are one of the most powerful methods that narrative practitioners can use to help disputing parties disidentify with the problem story and begin to develop shared meanings, understandings and solutions. Externalizing conversations reverse the common logic in both popular and academic psychology that increasingly focuses explanations for events inside the person. Externalizing conversations focus attention on the relation domain. As mediators externalize a problem, they speak about it as if it were an external object or person exerting an influence on the parties but they do not identify it closely with one party or the other.”

McKenzie & Monk (1996:254) sê ook verder:

“A narrative approach to mediation begins with a different set of assumptions about conflict. Rather than viewing conflict as resulting from a situation of disfunction (such as unmet needs) that can be corrected, the narrative approach begins with a postmodern recognition of the existence of differences between people. People differ not only in the real conditions and opportunities of their lives but also in the stories they draw on to make sense of these differences. This conflict can be understood as the inevitable result of the articulation of differences. From this perspective, the differences between us that from time to time lead us into conflict are not necessarily to be resolved but understood. The valuing of differences is a principle highlighted by this approach. Conflict is seen as emergent (changing as it emerges) and malleable, rather than fixed. There are different versions of meaning to be explored rather than sets of facts to be discovered.”

Bogenoemde klemverskuiwing in die hantering van probleem- en konfliktsituasies tydens die mediasiesessies maak dit soveel meer aanvaarbaar vir die partye om daarby betrokke te raak. Saam word daar na die probleem/konflik gekyk en dit word positief hanteer om sodoende tot nuwe stories ten opsigte van die verlede en toekoms te kom. Volgens White (1989:6) kan die volgende positiewe gevolge met eksternalisering bereik word:

- Dit verminder onproduktiewe konflik tussen mense, insluitende verskille oor wie verantwoordelik is vir die probleem.
- Dit ondermyn die gevoel van mislukking wat ontwikkel het as gevolg van die hardnekkigheid van die probleem.
- Dit baan die weg vir mense om met mekaar saam te werk, om 'n eenheidsfront in hul stryd teen die probleem te vorm.
- Dit open moontlikhede vir persone om op te tree en hulle lewe los te maak van die probleem.

- Dit bevry mense om 'n ligter en meer effektiewe benadering te volg. Die probleem word nie meer in dieselfde dodelike ernstige lig bejeën nie.
- Dit voorsien moontlikhede van dialoog eerder as 'n monoloog oor die probleem.

2.8.16.2 Narratiewe egskeidingsmediasie

Narratiewe egskeidingsmediasie word as 'n proses beskryf. Winslade & Monk (2000:57) sê: “The word process focuses on the dynamic, shifting, and changing elements of mediation rather than on abstractions, facts or structures. By concentrating on process, the mediator is invited to think about and work with the responses of the conflicting parties rather than follow some static, preconceived plan. Any experienced mediator knows that mediation cannot be carried out in a predictable straight line. People are not that simple”.

'n Narratiewe benadering tot mediasie behels die volgende: Winslade & Monk (2000:250):

- “The privileging of stories and meanings over facts
- The hearing of people’s stories of conflict as they are produced in discourse
- The clear separation of conflict-saturated stories from stories of respect, cooperation, understanding, and peace
- The use of externalizing conversations to help disputants extract themselves from problem stories that have helped them in thrall
- The creation of a relational context of change as a primary task of mediation in preference to the pursuit of an agreed-upon solution
- The selection of alternative stories for development as pathways out of disputes”.

Winslade & Monk (2000:128) toon aan dat daar duidelike verskille is in benadering en vraagstelling tussen 'n moderne en postmoderne raamwerk:

Two Ways of Asking Questions.

Asking questions in a postmodern frame	Asking questions in a modernist frame
Privileges the coherence of stories	Privileges the establishment of facts
Shows a desire to respect the client's truth	Shows a desire to match the client's experience to established truths
Seeks out the client's expertise and competence	Demonstrates the mediator's expertise and competence
Asks out of what the mediator doesn't know	Asks out of what the mediator knows and wants to confirm
Invites the client into a position of knower (subject)	Invites the client into a position of the one known (object)
Values a spirit of wonder and ambiguity	Values certainty (or its approximation)
Is naive inquiry	Is diagnostic matching
Is deconstructive	Is analytical
Explores and opens up possible meanings	Narrows down possibilities to more precise or correct meanings
Explores the client's meaning system	Interprets the client's words in the light of established, true meanings
Emphasizes particular, poetic, or local knowledge	Emphasizes generalizations based on validated knowledge or grand narratives
Exoticizes the domestic	Domesticates the exotic
Welcomes indeterminacy	Isolates determinants
Requires the mediator to develop the familiarity skills of respectful inquiry	Requires the mediator to develop with established knowledge